

supra citata, art. III ponens quartum argumentum quod in Angelis non potest esse aliquid excitativum, cum nihil sit in uno, postmodum in altero factum, et tamen necessaria sit excitatio ad attendendum si esset locutio, respondet quod : « Angelus præcipue beatus, semper est in actuali consideratione sui ipsius, et per consequens eorum quæ ad ipsum pertinent, quorum omnium ipse est ratio cognoscendi, quam cito autem unus Angelus ordinat locutionem suam ad alterum, efficitur locutio ejus de pertinentibus ad illum. » Addit autem in secundo ad Annibaldum, dist. X, art. IV ad III quod : « Non est aliqua excitatio necessaria, nisi conversio unius Angeli ad alium, quia hoc ipso illa conversio est pertinens ad Angelum audientem, et per considerationem suæ essentiæ cognoscit omnia quæ ad se pertinent, suam autem essentiam semper actu considerat. » Quare non ponitur alio modo excitatio ad locutionem alterius Angeli quam ad cognitionem cujuscumque objecti quod de novo fit : hoc enim ipso quod ponitur in re, excitatur Angelus per ipsam considerationem sui, et specierum quas in se habet : (nomine enim essentiæ intelligit D. Thomas etiam quidquid in essentia est, sicut species) quas de novo sentit proportionatas esse ad tale objectum, et præsertim si hoc fiat per aliquam actionem Dei qua coaptat illas species ad objecta quæ de novo fiunt ex vi prioris infusionis qua illas posuit in mente Angeli, ut supra disput. XXII agendo de cognitione futurorum in Angelo ostendimus. Et hac ratione loquens D. Thomas in hac quæstione CVII, art. I, in argumento tertio de excitatione Angeli ad attendendum dicit, quod : « Sicut per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam virtutem intelligibilem potest exci-

tari mens Angeli ad attendendum. » Et non dixit excitari per ipsum objectum intelligibile, sed per virtutem intelligibilem, videlicet per illam qua Angelus attendit ad omnia pertinentia ad se, vel per quam proportionantur, et coaptantur species ad hoc ut cognoscat objecta de novo ad se pertinentia, quæ ante non representabantur, quia non pertinebant, ut amplius dicitur in solutione argumentorum.

XX. His suppositis, ratio pro sententia D. Thomæ formatur sic : Angelus per species quas in se habet sine alia impressione, vel actione objecti in ipsum natus est intelligere quidquid ad se pertinet, et intra spheram cognoscibilitatis ejus naturalis ponitur : ergo hoc ipso quod cogitatio cordis incipit pertinere ad cognoscibilitatem Angeli audientis, cognoscet ipsam, et hoc ipso quod Angelus loquens facit talem cogitationem pertinere ad alterum, ponit illam intra spheram cognoscibilitatis ejus, quia unicuique Angelo naturaliter debetur cognitio omnium eorum quæ ad se pertinent, alias non esset perfectus ex natura sua in genere cognoscibili : ergo hoc ipso quod loquens reddit cogitationem suam pertinentem ad alterum, manifestat eam illi, quia ponit eam intra latitudinem cognoscibilitatis ejus : ergo per hoc præcise loquitur alteri, quia nihil aliud est loqui, quam manifestare conceptum. Rursus per hoc quod ordinat conceptum suum ad alterum, volens illi manifestare, et communicare, reddit illum de pertinentibus ad alterum, quia si vult communicari ipsi, vult ad ipsum pertinere : ergo hoc ipso talis conceptus remanet in latitudine rerum pertinentium ad illum Angelum, et consequenter solvitur omne impedimentum, et omnis moralitas ratione cujus non poterat ab altero cognosci, quia non pertine-

bat ad ipsum, nec ad res naturales, sed tantum ad ipsam voluntatem elicentem, quæ habebat jus domini, et libertatis super ipsum actum liberum, quod jus transfunditur in alterum per hoc quod vult communicari alteri, et ad alterum pertinere : sic enim fit proprium illius et consequenter cognoscibile naturaliter ab ipso : hac enim ratione supra posuimus non cognosci naturaliter secreta cordis ab alio, quia non pertinent ad illum, sicut ad elicentem, nec ad res naturales cum quibus non habent de se connexionem. Si ergo incipiant pertinere, quia iste vult ei communicare, hoc ipso habet, et debetur ei jus cognoscendi illa.

XXI. Dices : Hac ratione sequitur quod ad locutionem Angeli non requiratur actus intellectus manifestans et exprimens, sed sufficiet solus actus voluntatis, quo vult Angelus manifestari alteri suum actum. Consequens est falsum : ergo. Sequela probatur, quia hoc ipso quod voluntas vult hoc ordinari ad alterum, tollit impedimentum, et moralitatem, qua occultabatur illi, quia facit ad ipsum pertinere : ergo jam manet alteri manifestum : ergo non indiget alia locutione. Falsitas consequentis patet, quia locutio formaliter non est actus voluntatis, sed intellectus : ergo per solam voluntatem non fit locutio.

Respondetur negando sequelam. Ad probationem dicitur, quod volitio ordinandi non tollit impedimentum moralitatis, et occultationis quousque de facto ordinetur et disponatur id quod vult manifestari : nec enim voluntas vult quomocumque ad alterum, sed vult pertinere hoc ad alterum ut manifestetur illi, et quod ordinetur ad ipsum, non ut volitum tantum, sed ut manifestum. Manifestatio autem pertinet ad actum intellectus, et simili-

ter ordinare proprie pertinet ad intellectum, cujus proprium est ordinem ponere, et unum alteri conferre. Sic ergo ordinare, et communicare aliquid alteri per modum manifestationis non facit solus actus voluntatis, sed debet intervenire actus intellectus, in quo id perficitur, et completur, licet actus voluntatis sit principium ad id movens, et efficaciam præbens illi actui, et sine cujus arbitrio moralitas illa, et impedimentum non tollitur, non tamen ablatio illa per actum voluntatis exercetur, sed per ordinationem intellectus, sicut sine arbitrio et voluntate, seu decreto iudicis, non solvitur reus, nec carcer aperitur, tamen id non fit sola voluntate iudicis, sed manu ministri, et instrumento clavis januam aperientis ; sic cum illa apertio cogitationum non sit solum volitio ad alterum, sed voluntas manifestandi ea quæ cogitamus, seu tractamus, oportet quod ista apertio, quia manifestatio est, et manifestatio voluntatis cogitata, et cognitæ, id fiat manu intellectus. Et iterum, quia ordinatio est ad alterum, et hæc ordinatio potest fieri imperio, vel oratione, vel narratione, aut quocumque alio genere insinuationis, et intimationis, et hoc ad unum, vel ad plures, oportet præter actum voluntatis id determinari, et disponi per actum intellectus, qui est potentia ordinans, et modum intimationis, et ordinationis disponens, non solo actu voluntatis, quæ est potentia movens, sed non ordinans, neque modum enuntiandi disponens.

XXII. Instabis : Ordinatio ista reddit cogitationem cordis in se proportionatam speciei Angeli, sicut quando aliquod objectum de novo fit in universo : ergo reddit illam cogitationem patentem intuitive ipsi Angelo : ergo non per locutionem manifestam. Patet consequentia,

quia locutio solum manifestat rem locutam obscure, et in vi dicentis, et per fidem: manifestatio ergo illa per ordinationem cogitationis, quæ ipsam in se manifestat, repugnat locutioni, quæ solum manifestat rem per fidem, et in auctoritate dicentis.

Respondetur aliud esse loqui de manifestatione cogitationis, aliud de manifestatione rei cogitatæ, seu conceptus objectivi. Cogitatio ipsa evidenter manifestatur, neque hoc est contra locutionem: nam verba ipsa, seu voces nos vere loquimur, et illas evidenter manifestamus, non res per voces significatas, neque conceptus. Angelus autem caret vocibus, et loco earum manifestat conceptus evidenter; res autem cogitatas manifestat, prout in conceptibus sunt. Et quia conceptus, licet sint signa naturalia, non tamen sunt semper adæquata objectis, et vera; ideo non evidenter manifestant objecta, sed juxta modum concipientis.

Quantum vero in hoc modo dicendi servetur secretum in Angelis, ex supra dictis manifestum est: nam in primis nihil producitur sive in Angelo loquente, sive in audiente, quod sit signum, vel qualitas omnibus nota, deinde ipsa conceptus ordinatio, et voluntatis motio per quas cogitatio ipsa, et repræsentatum in illa incipit pertinere ad alterum, et sic redditur ei cognoscibile, solum pertinet ad illum ad quem ordinatur, et non ad alios. Respectu ergo aliorum remanet occultum, si quidem in tantum est ei cognoscibile in quantum ad eum pertinet, et non aliter. Cum ergo solum pertineat ad illum, vel illos ad quos ordinatur, solum illis manifestatur, quoad reliquos manet secretum, et occultum.

An vero requiratur conceptus reflexus supra volitionem qua quis

vult rem aliquam manifestari, ita ut sit ipsa locutio de objecto ut voluto manifestari, vel quomodo ista ordinatio fiat, commodius in solutione argumentorum dicetur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XXIII. Primo arguitur difficultatibus supra positis referendo istam sententiam D. Thomæ, quia videlicet ipsa ordinatio qua ordinatur conceptus loquentis ad audientem est in se actus liber: ergo est occultus Angelo audienti: ergo per hoc præcise quod detur talis ordinatio, non manifestatur secretum cordis. Similiter per ipsam ordinationem positam in intellectu Angeli loquentis, non potest fieri excitatio in intellectu Angeli audientis, quia nihil in illo ponitur de novo, excitatio autem non fit sine mutatione ejus qui excitatur. Istæ sunt difficultates supra positæ.

Confirmatur, quia ordinatio illa, qua Angelus ordinat suum conceptum ad alium nihil reale ponit in tali conceptu, quod antea non habebat, sed solam extrinsecam denominationem ortam ex actu voluntatis ordinante: ergo si ante ille conceptus non erat notus Angelo audienti, neque postea manifestus erit, quia sola extrinseca denominatio non ponit aliquid quo manifestetur id quod ex natura sua occultum est. Denique, posset Angelus unica locutione loqui ad infinitos Angelos sine termino per hoc solum quod ad omnes ordinaret conceptum suum.

Respondetur ad primam difficultatem quod illa ordinatio, seu conceptus sic ordinans ad alterum, licet sit liber quoad exercitium, et usum, quo fit, tamen libertas non tollit quod sit manifestus alteri, quando ex modo quo fit, procedit ab

ipso loquente tamquam pertinens ad alterum, et ut communicatus illi; et sic cum voluntatis facit talem ordinationem, hoc ipso vult non uti jure suo ad continendum, et occultandum actum suum, sed ordinando ipsum ad alium hoc ipso dat illi jus super istum actum, quia producit illum tamquam aliquid de pertinentibus ad illum in quem ordinat, et consequenter relinquit illum actum ut debitum cognosci a tali Angelo, et consequenter manet intra spheram, et latitudinem objecti cognoscibilis ab illo: sicut hoc ipso quod res aliqua producitur, et ponitur extra futuritionem redditur intelligibilis ab Angelo, quia est objectum pertinens ad universum; et sic pertinens ad spheram suæ cognoscibilitatis.

XXIV. Nec est necesse ad hoc ponere actum reflexum proprie, et in rigore loquendo, sicut requirit Arubal disp. CLXXI, c. III, ita quod ad locutionem Angeli concurrant tres actus. Primo, conceptus absolutus de aliqua re, v. g. de homine, vel de lapide in mente Angeli. Secundo, volitio manifestandi illum conceptum. Tertio, conceptus alius reflexus qui complectitur illam priorem cognitionem, et volitionem manifestandi illam. Et sic iste tertius conceptus qui est proprie locutio, habet pro objecto conceptum priorem ut volitum manifestari, et de hoc habet quilibet Angelus speciem naturalem a principio sibi congenitam, qua repræsentatur sibi secretum cordis ut volitum manifestari, non autem secretum cordis absolute: de hoc enim non datur species in Angelo, sed de illo ut voluto manifestari. Suspecta tamen mihi est tota ista reflexio, nec in compendium venit iste circuitus, sed in dispendium. Etenim si Angelus habet a principio speciem congenitam secreti cordis ut voliti manifestari,

vel potest ab initio uti tali specie, vel non. Si potest uti: ergo ab initio cognoscit omnia secreta cordis volita sibi manifestari, quod est absurdum: sic enim jam cognosceret Angelus secretum quod cras erit volitum manifestari. Si impeditur uti illa: ergo aliquid requiritur quo tollatur istud impedimentum, nempe quod ipsa positio, et existentia volitionis detur, qua posita species illa repræsentet secretum cordis ut volitum manifestari. Si ergo sola positio, et existentia volitionis reddit speciem illam expeditam ut possit Angelus audiens cognoscere tale secretum, eodem modo dicemus quod posita ordinatione, qua iste conceptus ordinatur ad alium, species quæ est in Angelo audiente repræsentabit secretum cordis, etiamsi non fiat illa reflexio repræsentandi secretum ut volitum manifestari, sed solum ponatur illud exercitium ordinandi istum conceptum ad alium, quia hoc ipso talis conceptus sic ordinatus redditur pertinens ad alium, et consequenter cognoscibilis ab ipso. Quare non dubitamus requiri voluntatem ordinandi conceptum unius ad alterum, ut ille manifestetur alteri, ut expresse docet D. Thomas in hac quæstione CVII, art. I, et aliis locis supra citatis, sed sufficit præsupponi istam voluntatem ut principium movens ad manifestandum alteri conceptum suum, et ut ordinetur ad ipsum. Quod vero etiam requiratur quod repræsentetur tamquam objectum ipsa voluntas manifestandi, ita quod solum possit repræsentari objectum seu secretum cordis ut volitum manifestari, ego non video necessarium, sed omnino superfluum. Nam etiam apud nos quando volumus loqui, non oportet quod ad singulas clausulas repetatur per reflexionem hoc esse volitum manifestari, id enim judicaretur omnino puerile, et barba-

rum. Inconueniens autem est dicere Angelos non esse politioris locutionis, quam nos, sed indigere pro singulis objectis quæ manifestant addere illam reflexam in quantum uoluit manifestari. Quare non est necessaria reflexa illa cognitio ad locutionem quæ potius reddit illam minus politam, et morosam; sed sufficit ipso actu directo, et exercito uelle ordinare tales conceptus ad alium, ut hoc ipso intelligatur quod uoluntarie sunt ordinati ad ipsum. Quæ uero species sint in Angelo audiente ad representandum sibi ista secreta cordis alterius, posita ordinatione illa, quæ antea non representabatur, jam supra insinuauimus ex D. Thoma, et iterum in solutione sequentis argumenti explicamus.

XXV. Ad secundam difficultatem de excitatione audientis ad attendendum, in primis dicimus, Angelum eo modo excitari ad cognoscendum, et attendendum ad locutionem sibi de nouo factam ab alio Angelo, sicut excitatur ad attendendum, et cognoscendum individua quæ de nouo fiunt in toto mundo: excitatur enim Angelus ad attendendum quæ animalia nascantur modo in mundo, qui pisces in mari, qui lapides, uel metalla in terra; et sic de reliquis indiuiduis, præsertim contingentibus, quæ antea non cognoscebat; excitatur inquam Angelus non per impressionem aliquam, uel motionem objectorum erga se, sed per ipsam actualem cognitionem sui, quam semper habet, et uidendo se uidet species quas habet in intellectu, et determinationem quæ in eis resultat erga objecta quæ de nouo fiunt, quam ut supra tradidimus disputatione xxii existimo non solum resultare per modum relationis ex ipsa objecti positione, sed ab ipsis ideis diuinis derivari ex vi prioris infusionis specierum. Eodem ergo modo cum Angelus habet speciem

representantem naturam, potentias, et actus alterius Angeli quantum ad specificam rationem suam per talem speciem representatiuam attendit Angelus ad locutionem quæ de nouo fit, et ad se dirigitur per hoc quod illa species sua determinatur ad hoc indiuiduum conceptus alterius, quando ponitur in rerum natura erga se: sicut enim determinatur, et excitatur per speciem leonis ad cognoscendum leunculum, qui in isto instanti nascitur in Africa, uel in Asia, nec indiget alia actione excitatiua, quam ipsa determinatione speciei erga talem leunculum de nouo productum, ita similiter si unus Angelus habet speciem alterius, u. g. Gabrielis representantem sibi intellectum illius, et omnes actus ejus sicut et reliqua accidentia ejus, quantum ad suam naturam, et quidditatem determinatur, et excitatur ad cognoscendum istum conceptum in particulari, qui modo de nouo producitur non per aliquam impressionem Angeli loquentis erga se, sed per ipsam determinationem speciei, quæ est in Angelo audiente de natura et conceptibus talis Angeli, quæ naturaliter determinatur ad quæcumque individua quæ de nouo fiunt in illo genere conceptuum sicut connaturaliter determinatur species leonis ab ideis diuinis, quæ illam infuderunt ad representandum quodcumque indiuiduum leonis, quod de nouo nascatur, et illa determinatio speciei quædam est excitatio. Sed est differentia quod species leonis, et cuiuscumque rei naturalis determinatur, et excitatur per hoc præcise quod producatur, et ponatur indiuiduum illius in rerum natura: species autem cogitationum, et actuum liberorum alterius Angeli non determinatur, nec excitatur per hoc solum quod illi conceptus ponantur in rerum natura physice,

sed per hoc quod ponantur etiam moraliter, id est, ut ordinati ad se, et pertinentes ad se, eo quod propter moralitatem suam non manifestantur per solam existentiam, et productionem physicam sui in corde, quia per hoc solum non pertinent per se ad partes uniuersi, nec connexionem habent cum illis, sed solum per hoc quod ad alterum ordinantur, et fiunt de pertinentibus ad eum.

XXVI. Sed instat aliquorum scrupulus. Nam Angelus respectu rerum naturalium multa forte non attendit, quia occupatus, uel distractus circa aliquid, aliquando non attendit ad alia, quæ fugiunt ejus obtutum: et hoc est inconueniens quod in locutione Angelorum debemus uitare: si enim Angelus uelit loqui Angelo circa alia distracto, quomodo excitabit illum ad attendendum ad conceptum suum, quia etiamsi sit ordinatus ad ipsum, non attendit ad illum?

Sed respondetur quod respectu perspicaciæ Angeli rara sunt, et fortasse nulla in naturalibus, quæ ejus aduertentiam effugiant propter expeditissimum modum intelligendi, quem habet, et multo minus effugiunt in moralibus, et liberis, quæ ad se diriguntur, quia hæc multo majori conatu, et aduertentia Angeli attendunt, utpote majora, et nobiliora. Quod si aliquando Angelo ualde distracto, et occupato circa alia alius Angelus loquatur, et ille non attendat, sed effugiat ejus aduertentiam, illa locutio quid inconueniens habet, quod aliquas locutiones ad se factas aliquis Angelus non attendat, cum inter nos sic quotidie contingat, quod ualde distractis, uel occupatis nobis aliquis loquatur, et quod non attendamus, nec excitemur. Nullum ergo inconueniens est quod etiam in politia Angelorum alicujus locutionem alter non perci-

piat, nec attendat, sed elabatur, et perdatur illa locutio, quamuis hoc aut rarissime, aut nunquam accidat propter perfectissimam perspicaciam angelici intellectus ad attendendum ad omnia quæ ad se pertinent. Et in Angelis beatis nunquam id accidit, quia in Verbo uident quidquid ad se pertinet.

XXVII. Quod si adhuc inquiras: Si Angelo uel dæmoni loquenti (ut abstrahamus a beatis) incumbat necessitas ut audiatur uel percipiatur id quod loquitur quibus utetur remediis, uel quomodo urgebit alterum, ut attendat, respondetur hoc jam non pertinere ad modum excitationis, sed ad remedia excitandi ad hoc uel illud negotium. Et dico suppetere multa, sicut etiam apud nos, quando non facile possumus loqui alicui, quærimus uaria remedia ut audiamur, quæ multo facilius in Angelis adhibentur, quia si ad momentum forte non attendunt ad hoc uel illud objectum ad se pertinens, statim et facillime ad id conuertentur propter perspicaciam cognoscendi. Poterit ergo:

Primo, id procurare per alios Angelos [quibus cognoscit familiarius alterum uti, nec est casus moraliter dabilis, quod nullus illorum attendat ad se, sicut nos procuramus per alios homines loqui aliis, nec est casus ita facilis, quod nullus uelit nos audire.

Secundo, potest accedere ad alterum Angelum, et aliquem motum, uel impulsum exerceri circa illum quo facto attendat ad se. Nam posse unum Angelum mouere alterum, aut impellere extra omnem dubitationem est. Et constat ex illo Tobie viii, ubi dicitur, quod: *Raphael Angelus apprehendit dæmonium, et reliquit illud*. Et licet Angelus inferior non possit sic mouere superiorem, potuit tamen saltem aliquem impulsu illi imprimere, seu aliquem actum